

Типи девіантної поведінки. Що таке девіантна поведінка? Обдарованість і девіації.

Підготувала методист
відділу освіти Шишацької
райдержадміністрації : Луценко С.Г.

Девіантна поведінка* — здійснення вчинків, які суперечать нормам соціальної поведінки у тому або іншому середовищі. До основних видів девіантної поведінки відносяться насамперед злочинність, алкоголізм і наркоманія, а також самогубства, проституція.

Девіантна поведінка - це стійка поведінка особистості, яка характеризується відхиленнями від найбільш важливих соціальних норм, завдає реальної шкоди суспільству або самій особистості, а також супроводжується її соціальною дезадаптацією. *(За О. В. Змановською)*

Соціалізація (від лат. *socialis* – суспільний) — процес присвоєння людиною соціального виробленого досвіду, насамперед системи соціальних ролей. Цей процес здійснюється в родині, дошкільних установах, школі, трудових і інших колективах. У процесі соціалізації відбувається формування таких індивідуальних утворень як особистість і самосвідомість. У рамках цього процесу здійснюється засвоєння соціальних норм, умінь, стереотипів, соціальних установок, прийнятих у суспільстві форм поведінки і спілкування, варіантів життєвого стилю.

Девіантна (соціально дезадаптована) поведінка – це система вчинків, або окремі вчинки, які входять у протиріччя з існуючими у суспільстві нормами. Виділяють такі типи девіантної поведінки:

- **делінквентна** – здійснення дрібних правопорушень, за які підлітків досить рідко притягають до відповідальності;
- **адиктивна** – поведінка людини, яка обтяжена хімічною залежністю (від алкоголю, наркотиків, або інших хімічних речовин);
- **патохарактерологічна** – обумовлена наявністю психічного захворювання;
- **обумовлена гіперздібностями людини** – обдарованість в одній сфері часто супроводжується девіантною поведінкою у звичайних життєвих обставинах

Явище “**важковиховуваності**” виявляється в опорі дитини педагогічним впливам дорослого. Це явище є основним проявом **девіантної** поведінки. Важковиховуваність є наслідком недостатнього засвоєння дитиною позитивного соціального досвіду. При подальшому поглибленні соціальної дезадаптації відбувається перехід до **делінквентних**, а згодом, і до **кримінальних** форм поведінки. Зазначимо, що з психологічної точки зору між цими поняттями не існує принципової різниці. Обидва вони є лише послідовними етапами поглиблення процесу соціальної дезадаптації особистості.

Феномен схильності до **адиктивної** поведінки включає в себе цілий комплекс особистісних особливостей, а також ряд складових іншого роду (спадковість, соціальний контекст, характерологічні особливості тощо). З психологічної точки зору немає суттєвої відмінності між характером споживаних речовин. Принциповим для даного типу поведінки є намагання людини змінити свій психічний стан з метою уникнути зіткнення з реальністю.

Існують два типи девіантної поведінки

До **патохарактерологічного** та **психопатичного** типів девіантної поведінки призводить порушення психічного розвитку підлітка, пов'язане із наявністю у нього (при патохарактерологічному типі) акцентуацій характеру, психопатій, невротичних розладів та порушення потягів; та наявності ознак початкових проявів психічних захворювань (при психопатологічному типі поведінки).

Слід зазначити, що наявність порушень у психічному розвитку дитини, не обов'язково призводить до формування девіантної поведінки.

Нагадаємо, що **акцентуації характеру** – це крайні варіанти норми, за яких окремі риси характеру надмірно посилені. Кожен тип акцентуації характеру має властиві тільки йому, на відміну від інших типів “слабкі місця”.

Акцентуацію від **психопатії** можна вирізнити за такими ознаками:

- 1) акцентуації виявляються здебільшого у підлітковому віці, а психопатії – протягом усього життя;
- 2) прояви особливостей характеру при акцентуаціях бувають у певних ситуаціях; при психопатії – незалежно від ситуацій;
- 3) при акцентуації рідко виникає соціальна дезадаптація й можливе повернення до норми; при психопатії соціальна дезадаптація буває значно частіше;
- 4) при акцентуації порушення поведінки, виникають як відповідь на чітко визначений тип психотравмуючої ситуації; при психопатії – при будь-яких психотравмах, а іноді й без видимих причин.

Відхилення в психічному розвитку дитини — неадекватне формування психологічного досвіду, викликане сенсорними порушеннями (глухота, приглухуватість, сліпота, слабозорість) або порушеннями центральної нервової системи (розумова відсталість, затримки психічного розвитку, рухові порушення, порушення мовлення) у результаті перенесених дитиною шкідливих впливів (родова травма, важка інфекція).

Розрізняють первинні порушення (зниження слуху, зору, інтелекту), які мають органічний характер і потребують медичної корекції, і вторинні, засновані на первинних, котрі носять, як правило, системний, характер і піддаються педагогічній корекції. При первинному порушенні відбувається відставання в термінах формування психічних функцій і якісні відхилення в розвитку. Порушується розвиток усіх пізнавальних процесів (сприйняття, наочного і словесно-логічного мислення), процесів спілкування і формування самоконтролю, загальмовується процес зміни ведучої діяльності. Зокрема, предметна діяльність стає ведучою у глухих і слабчучих дітей лише до 5 років, у розумово відсталих — узагалі до кінця дошкільного віку. У всіх аномальних дітей спостерігаються дефекти мовного розвитку. При цьому відхилення в психічному розвитку можуть обумовлюватися і незначними первинними порушеннями. Наприклад, при зниженні слуху в діапазоні мови пошепки вже можливі істотні порушення в мовному розвитку. При своєчасному впливі може бути досягнуто повне відновлення або заміщення порушеної вторинної функції, але спонтанна компенсація дефекту, як правило, не відбувається.

* Використано матеріали міжнародної конференції «Впровадження відновного правосуддя в Україні: висновки і перспективи» (Київ, 20-21 квітня 2006р.) Гусев А.І. //Психологія соціально дезадаптованої поведінки.

Обдарованість *

- 1) якісно своєрідне сполучення здібностей, що забезпечує успішність виконання діяльності;
- 2) загальні здібності, що обумовлюють широту можливостей людини, рівень і своєрідність її діяльності;
- 3) розумовий потенціал, цілісна індивідуальна характеристика пізнавальних можливостей і здібностей до навчання;
- 4) сукупність задатків, природних даних, характеристика ступеня вираженості і своєрідності природних передумов здібностей;
- 5) талановитість.

Обдарованість загальна

Рівень розвитку здібностей, що визначає діапазон діяльності, у якій людина може досягти великих успіхів. Обдарованість загальна є основою розвитку спеціальних здібностей, але сама являє собою незалежний від них фактор.

Підлітки з яскраво вираженими **здібностями** в разі несприятливих умов для розвитку їх таланту можуть потрапити до категорії **девіантних**.

Поради Девіда Льюїса щодо розвитку обдарованої дитини

- 1. Відповідайте на запитання дитини якомога терпляче і чесно. серйозні запитання дитини сприймайте серйозно.*
- 2. Створіть у квартирі місце-вітрину, де дитина може виставляти свої роботи. Не сваріть дитину за безлад у кімнаті під час її творчої роботи.*
- 3. Відведіть дитині кімнату чи куточок винятково для творчих занять.*
- 4. Показуйте дитині, що ви любите її такою, якою вона є, а не за її досягнення.*
- 5. Надавайте дитині можливість у виявленні турботи.*
- 6. Допомагайте дитині будувати її плани та приймати рішення.*
- 7. Показуйте дитині цікаві місця.*
- 8. Допомагайте дитині нормально спілкуватися з дітьми, запрошуйте дітей до своєї оселі.*
- 9. Ніколи не кажіть дитині, що вона гірша за інших дітей.*
- 10. Ніколи не карайте дитину приниженням.*
- 11. Купуйте дитині книжки за її інтересами.*
- 12. Привчайте дитину самостійно мислити.*
- 13. Регулярно читайте дитині чи разом з нею.*
- 14. Пробуджуйте уяву та фантазію дитини.*
- 15. Уважно ставтеся до потреб дитини.*
- 16. Щодня знаходьте час, щоб побути з дитиною наодинці.*
- 17. Дозволяйте дитині брати участь у плануванні сімейного бюджету.*
- 18. Ніколи не сваріть дитину за невміння та помилки.*
- 19. Хваліть дитину за навчальну ініціативу.*
- 20. Учіть дитину вільно спілкуватися з дорослими.*
- 21. У заняттях дитини знаходьте гідне похвали.*
- 22. Спонукайте дитину вчитися вирішувати проблеми самостійно.*
- 23. Допомагайте дитині бути особистістю.*
- 24. Розвивайте в дитині позитивне сприйняття її здібностей.*
- 25. Ніколи не відмахуйтеся від невдач дитини.*
- 26. Заохочуйте в дитині максимальну незалежність від дорослих.*
- 27. Довіряйте дитині, майте віру в її здоровий глузд.*

ВИКОРИСТАНІ ТА РЕКОМЕНДОВАНІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Вахрамов Е. Побег подростка из дома: психологическая коррекция аномального поведения / Е. Вахрамов. – М. : Чистые пруды, 2006. – 32 с.
2. Вивчення проблеми насильства та його превенції як один із аспектів безпечної життєдіяльності [електронний ресурс] / [Іванова І. В., Гвоздїй С. П., Майданюк Є. С.]

- Режим доступу :
- http://www.rusnauka.com/24_SVMN_2008/Pedagogica/26978.doc.htm
3. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – СПб : Издательство «Питер», 2000.
 4. Иванова І. В. Вивчення проблеми насильства та його превенції як один із аспектів безпечної життєдіяльності : [Електронний ресурс] / [І. В. Иванова, С. П. Гвоздїй, Є. С. Майданюк.] – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/24_SVMN_2008/Pedagogica/26978.doc.htm.
 5. Караман О. Л. Захист дитинства як соціально-педагогічна категорія, її сутність і зміст // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2004. – № 1. – С. 10–18.
 6. Маслоу А. Мотивация и личности / маслоу А. – СПб, 1999.
 7. Моргун В. Ф. Делинквентный подросток : [Учебное пособие по психопрофилактике, диагностике, коррекции отклоняющегося поведения подростка для социальных педагогов, студентов педагогических, психологических, юридических специальностей, интернов-психиатров] / [Моргун В. Ф., Седых К. В.]. – Полтава, 1995. – 161 с.
 8. Мушинський В. Неблагополучна сім'я як фактор дисгармонійного розвитку дитини // Психолог. – 2005. – №34 (178).
 9. Науково-методичні засади діяльності психологічно служби : [Навчально-методичний посібник: В 2 т.] / За ред. В. Г. Панка, І. І. Цушка. – К. : Ніка-Центр, 2005. – Т.2 – 284 с.
 10. Науково-методичні засади діяльності психологічної служби : [Навчально-методичний посібник; В 2 т.] / За ред. В. Г. Панка, І. І. Цушка. – К. : Ніка-Центр, 2005. – Т.1. – 328 с.
 11. Никольская И. М. Психологическая защита у детей / [Никольская И. М. , Грановская Р. М.] – СПб. : Речь, 2000. – С. 507.
 12. Овчарова Р. В. Справочная книга школьного психолога / Овчарова Р. В. – 2-е изд., дораб. – М. : «Просвещение», «Учебная литература», 1996. – 352с.
 13. Основи практичної психології / [В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева та ін.] : Підручник / Панок В. – Вид. 3. – К. : Либідь, 2006. – 536 с.
 14. Росс А. Наши дети – наши проблемы / Росс А. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2002.
 15. Рудницька І. Етапи шкільного життя дитини // Психолог. – 2003. – №7(55).
 16. Солдатова И. У. Жить в мире с собой и другими : [Тренинг толерантности для подростков] / [Солдатова И. У., Шайгерова Л. А., Шарова О. Д.] – М : Генезис, 2000.